

IQLIM O'ZGARISHINING INSON SALOMATLIGIGA TA'SIRI

Rashidov Valihon Akmaljanovich

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi

Kafedra :Kammunal va mehnat gigiyena

Annotatsiya:

Zamonaviy dunyoda atrof muhitni muhofaza qilish birinchi o'ringa ko'tarildi. Ekologik vaziyat bilan bog'liq xolda muammoga yetarli darajada e'tibor bermaslik oqibati butun yer shari uchun halokatli bo'lishi mumkin. So'z nafaqat insoniyatning osoyishtaligi, balki uni yashab qolishi to'g'risida ketmoqda. Shunisi havotirlik, tabiiy muhitni yomonlashishi qaytmas bo'lishi mumkin.

Ushbu tezis hozirgi vaqtda juda global muaomolardan bo'lgan iqlim o'zgarishining inson salomatligiga ta'siriga oid adabiyot ma'lumotlarini o'z ichiga oladi, bunda asosan hozirgi eng dolzarb muammolardan bo'lgan global isish, uni insoniyatning salomatlik holatiga ko'rsatadigan ta'siri va natijada eng havfli vaziyat o'limlar sonini o'sishi, turli hil yuqumli va yuqumli bo'lmagan kasalliklarning ko'payishi holati tahliliga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: global isish, yuqumli kasalliklar iqlim o'zgarishi, o'lim, yuqumli bo'lmagan kasalliklar.

19-asrga kelib insoniyat faoliyati jadal suratlar bilan rivojlana boshladi natijada Yer atmosferasida karbonat angidrid, metan va azot oksidi kabi gazlari miqdori ko'paydi, bu esa yer yuzida haroratni ko'tarilishiga olib keldi [1]. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining so'nggi ma'lumotlariga ko'ra, Yer yuzida iqlim o'zgarishi 2030 va 2050 yillar oralig'ida o'lim sonining tahminan yiliga 250 000 ga ortishiga olib kelishi kutilmoqda, buning asosiy sabablardan biri bezgak, diareya to'yib ovqatlanmaslik va yuqori harorat bo'lishi mumkin [2]. Shuningdek, yer yuzida haroratning oshishi global o'zgarishlarga olib keladi. Ob-havo hodisalari, o'rmon yong'inlari, dengiz suvlari ko'tarilishi, toshqinlar yuzaga kelishi va turli hil kasalliklar tarqalishi uchun qulay sharoitlar yaratadi [3]. Shuningdek iqlim o'zgarishi natijasida chivinlar orqali yuqadigan kasalliklar har qachongidan ham tezroq tarqalmoqda [4]. Chivinlar orqali yuqadigan kasalliklar orasida bezgak va virusli kasalliklar kabi dunyodagi eng keng tarqalgan kasalliklar katta muammolarni yuzaga keltirishi mumkin [2]. Jahondagi 18 mamlakatdagi 400 tashkillashtirilgan guruhlarida o'tkazilgan xalqaro tadqiqot shuni ko'rsatadiki, yuqori harorat inson

salomatligiga jiddiy ta'sir qiladi. O'rtacha issiq va o'rtacha sovuq joylarda yashovchi odamlar issiq va sovuq joylarda yashovchi odamlarga qaraganda issiqlik to'lqinlariga ko'proq sezgir bo'lishi mumkin [5,6]. Iqlim o'zgarishi yer yuzida me'yoridan ancha issiq yoki sovuq havo bo'lishi insonlarning o'lim havfini oshiradi [7]. Shuningdek yer yuzida o'rmon yong'inlari va turli hil insonlardan hosil bo'lgan chiqindilar tufayli havoda ifloslantiruvchi turli hil zararli moddalar ko'payishi nafas olish kasalliklari va yurak-qon tomir, oziq-ovqat bilan bog'liq kasalliklar, allergik kasalliklarni ortishiga olib keladi [8]. Iqlim o'zgarishi insonlarning ruhsiy salomatligiga ta'sir ko'rsatadi. Insonlar buni anglagan holda iqlim o'zgarishi insonlarni kelajakda havotir va salbiy oqibatlariga olib kelishini tushunishi lozim [9-10]. Iqlim o'zgarishining to'g'ridan-to'g'ri ta'siri bolalarni ruhiy salomatligiga, jumladan, stress, depressiya, fobiyalar, uyquning buzilishi havfi ostida qoldiradi [11]. Ko'pchilik olimlar tomonidan global isish 21-asrning eng katta sog'lig'iga tahdidlaridan biri sifatida baholandi [9].

Hulosa qilinganda hozirgi vaqtda iqlim o'zgarishini yaxshilash uchun atmosfera havosiga turli hil gazlarni chiqishini kamaytirish va aholidan chiqayotgan turli hil chiqindirlarni o'z vaqtida, tez zararsizlantirish ishlari olib borilsa, nafas yo'li kasalliklari, allergik kasalliklar kamaytirishimiz mumkin. Bu esa insonlarning hayot turmush tarzini ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Adabiyotlar ro'yhati.

1. Antonella Rossati. Global Warming and Its Health Impact // Int J Occup Environ Med. 2017 Jan;8(1):7-20. doi: 10.15171/ijoem.2017.963.
2. <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/climate-change-and-health>
3. Public health and climate change adaptation policies in the European Union: final report. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2018 (http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/386965/Pagoda-REPORT-final-published-2.pdf?ua=1, accessed 28 February 2019).
4. <https://www.who.int/ru/news/item/06-04-2022-who-urges-accelerated-action-to-protect-human-health-and-combat-the-climate-crisis-at-a-time-of-heightened-conflict-and-fragility>
5. Guo Y., Gasparrini A., Armstrong B.G., Tawatsupa B., Tobias A., Lavigne E. Heat wave and

mortality: a multicountry, multicomunity study. *Environ. Health Perspect.* [Internet] 2017 Aug 1;125(8) <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28886602/> [cited 2020 Aug 29].

6. Jean Calleja-Agius, Kathleen England, Neville Calleja. The effect of global warming on mortality// *Early Hum Dev.* 2021 Apr; 155:105222. doi: 10.1016/j.earlhumdev.2020.105222.

7. Pascal M., Wagner V., Corso M., Laaidi K., Ung A., Beaudreau P. Heat and cold related-mortality in 18 French cities. *Environ. Int.* [Internet] 2018 Dec 1;121(Pt 1):189–198. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30216771/> [cited 2020 Aug 29].

8. Daria Luschkova, Alikea Ludwig, Claudia Traidl-Hoffmann. Climate crisis and its impact on human health // *Dtsch Med Wochenschr.* 2021 Dec;146 (24-25):1636-1641. doi:10.1055/a-1560-7520.

9. Blashki G, McMichael T, Karoly DJ. Climate change and primary health care. *Aust. Fam. Physician.* 2007 Dec;36(12):986–989.

10. Bruce Barrett, Joel W Charles 2, Jonathan L Temte. Climate change, human health, and epidemiological transition // *Prev Med.* 2015 Jan;70:69-75. doi: 10.1016/j.ypmed.2014.11.013. Epub 2014 Nov 28.

11. Guillaume Fond, Christophe Lançon, Pascal Auquier, Laurent Boyer. Climate impact on mental health // *Rev Infirm.* Jun-Jul 2020;69 (262):27-28. doi: 10.1016/S1293-8505(20)30182-2.

